

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III // Урядовий кур'єр. — 2001. — 17 січня. — С. 5—13.

3. Введение в банковское дело: учебное пособие / Под ред. Гюнтера Асхауэра. — М.: Научная книга, 1996. — 640 с.

4. Банківські операції: підручник / За ред. О.В. Дзюблюка. — Тернопіль: Економічна думка, 2009. — 696 с.

5. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Затв. постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368 /Електронний ресурс // Режим доступу до матеріалів: www/bank.gov.ua

6. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : Затв. постановою Правління НБУ від 28.12.2011 р. № 479 / Електронний ресурс//Режим доступу до матеріалів: www/bank.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 15 січня 2013 р.

УДК 368.025.6/658.114

Є. О. Величко,

аспірант кафедри страхування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МНОЖИННІСТЬ РИЗИКІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТРАХУВАННЯ МАЙНА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ. Дана робота присвячена дослідженню ризиків, з якими стикається промислове підприємство. Наведено різні класифікації ризиків, методи ідентифікації ризиків і сформульовано необхідність страхування майна промислових підприємств

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ризики, підприємство, класифікація ризиків, ризик-менеджмент, майно, система страхового захисту

АННОТАЦИЯ. Данная работа посвящена исследованию рисков, с которыми сталкивается промышленное предприятие. Приведены различные классификации рисков, методы идентификации рисков и сформулирована необходимость страхования имущества промышленных предприятий

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: риски, предприятие, классификация рисков, риск-менеджмент, имущество, система страховой защиты

ABSTRACT. This work is devoted to the risks faced by the industrial enterprise. Shows the different risk classification methods to identify risks and formulate the necessary property insurance industry.

KEY WORDS: risk, enterprise, classification of risks, risk management, property, insurance protection system

Сталий і динамічний розвиток промислових підприємств в умовах ринку зумовлюється багато в чому їх здатністю протистояти різноманітним і численним ризикам. Серед багатьох видів господарських ризиків особливе значення мають виробничо-майнові ризики, так як вони викликають значні як прямі (пошкодження майна), так і непрямі (збої виробництва) втрати.

Значне зношення виробничого обладнання, слабкий контроль за його експлуатацією, утриманням, обслуговуванням і ремонтом об'єктів майна — все це підвищує ймовірність ризиків. Численні факти аварій на підприємствах, що супроводжуються серйозними збитками, свідчать про необхідність раціональної організації управління ризиками та надійного захисту майна від них.

Серед інструментів компенсації збитків промислових підприємств центральне місце має належати страхуванню майна. Хоча використання страхування в діяльності підприємств поки ще обмежене, близько 10 % майнових ризиків забезпечені страховим покриттям [1, с. 27].

Формування ефективної системи страхового захисту від виробничо-майнових ризиків — процес двосторонній. З одного боку, велике значення має позиція керівників підприємств, їх готовність системно організувати страховий захист від ризиків виходячи з реального фізичного стану майнових комплексів на основі принципів управління майном. З іншого боку, масштаби зовнішнього страхування майна на підприємствах залежать від розвиненості ринку страхових послуг, ступеня довіри з боку підприємств до страхових компаній, досконалості страхового законодавства та готовності страховиків надати підприємствам сприятливі умови і тарифи страхування. Тому проблема страхового захисту підприємств потребує комплексного дослідження з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

Теоретичним і практичним питанням управління майновими ризиками та організації майнового страхування присвячені глибокі дослідження, виконані в останні роки такими вченими, як В.М. Гранатуров, Р.М. Качалов, Г.Б. Клейнер, Л.А. Орланюк-

Малицька, Л.Н. Тепман, Т.А. Федорова, Н.В. Хохлов, В.А. Чернов, В.В. Шахов, Р.Т. Юлдашев. Дана проблема висвітлювалася і в працях Т. Бачкаї, Д. Бланда, М. Бретта, К. Бурроу та інших.

У більшості опублікованих робіт увага зосереджена на питаннях організації страхового бізнесу, а також на дослідженні комерційних ризиків у діяльності підприємств. Питання аналізу страхових можливостей промислових підприємств, оптимального поєднання в їх діяльності зовнішнього страхування і самострахування, організації страхування і заходів щодо нейтралізації майнових ризиків у рамках системи управління майном ще досліджені недостатньо.

Ціллю даного дослідження є виокремлення та описання майнових ризиків промислових підприємств і їх вплив на необхідність і розмір страхового покриття.

У науковій літературі з проблем управління ризиками (ризик-менеджменту) і страхування можна зустріти різноманітні способи класифікації ризиків. Крім того, саме поняття «ризик» має різні тлумачення. Найдокладніше сутність ризику і зміну поглядів на це поняття досліджено в роботі Л.Н. Тепмана [2, с. 45]. Сам ризик, який має місце у виробничій (операційній) діяльності промислових підприємств, зустрічається в літературі під назвою «підприємницький», «промисловий», «економічний», «господарський». У роботі Р.М. Качалова [3, с. 62] використовується і обґрунтовується поняття «господарського ризику», яке найточніше відображає сутність діяльності промислових підприємств.

Не зупиняючись на питаннях визначень ризику, в цьому дослідженні ми зосереджуємо увагу на тих його видах, які безпосередньо пов'язані з функціонуванням майнових комплексів промислових підприємств. У процесі своєї діяльності підприємства стикаються із сукупністю різних видів ризиків, які відрізняються місцем і часом виникнення, поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на їх рівень [4, с. 64]. Як правило, багато видів ризиків взаємопов'язані і мають спільний вплив на діяльність підприємства. Це ускладнює пошук оптимальних управлінських рішень і вимагає поглибленого аналізу складу конкретних ризиків, а також причин і їх виникнення [5, с. 2].

У науковій літературі, присвяченій управлінню ризиками, немає єдиної системи класифікації господарських ризиків. Існує кілька підходів до класифікації ризиків, які визначаються цілями цієї класифікації [6, с. 110; 7, с. 123].

Ми виділимо найважливіші ознаки, які враховуються при класифікації ризиків різними авторами, з метою залучення їх до досліджуваних нами ризиків промислових підприємств:

- ознаки виникнення;
- характер обліку;
- характер наслідків;
- сфера виникнення.

За ознаками виникнення ризики поділяються за типом невизначеності. В теорії ігор розрізняють три типи невизначеності [8, с. 110]:

- 1) невизначеність «природи», тобто зовнішнього середовища;
- 2) невизначеність цілей;
- 3) невизначеність дій супротивника.

Стосовно майнових ризиків у сфері виробництва головною ознакою є невизначеність «природи», тобто непередбачуваність негативних впливів на майно з боку природних процесів і третіх осіб.

За характером обліку ризики прийнято поділяти на зовнішні і внутрішні. Зовнішні ризики викликані несприятливими обставинами, що створюють можливість ліквідації, пошкодження або пропажі застрахованого майна. Внутрішні ризики зумовлені діяльністю самого підприємства, вони пов'язані з відхиленнями в технології виробництва, порушеннями правил протипожежної безпеки, слабким контролем за станом експлуатованих машин, низькою якістю обслуговування тощо.

За характером наслідків ризики поділяються на чисті та додаткові (супутні або пов'язані з первинним ризиком). Чисті ризики викликані стихійними лихами, аваріями, пожежами, вибухами тощо. Вони характеризуються прямим збитком від їх виникнення. Додаткові або непрямі (супутні) ризики виникають як наслідок чистих ризиків. Наприклад, поломки устаткування викликають ризик зупинки виробництва і втрати пов'язаного з цим доходу. Ризик пожежі в робочому приміщенні може викликати вихід з ладу обладнання, втрату здоров'я персоналу. Ризик аварії електромережі викликає зупинку всього виробництва.

За сферою виникнення ризики поділяються з урахуванням їх виробничої або іншої приналежності. Можна говорити про ризики технологічні, технічні, ресурсні, організаційні, сфери обслуговування та управління.

Страхові ризики — це той набір майнових ризиків, які входять у страхове покриття, яке надається страховою компанією за уго-

дою (договором) зі страхувальником. Страхові ризики в свою чергу можуть поділятися на види залежно від частоти їх виникнення, тяжкості і широти економічних та інших наслідків, розміру та регулярності страхових внесків, наявності обмежувальних умов при настанні страхового випадку тощо [9, с. 1]. У роботі Т.А. Федорової [10, с. 86] запропоновано такі критерії класифікації ризиків:

- класи об'єктів, яким загрожують ризики;
- причини виникнення ризику;
- можливість впливу на ризики.

Класи об'єктів різняться за сферами діяльності. У підприємницькій діяльності, наприклад, виділяються такі об'єкти ризику:

- трудовий потенціал підприємства, який може бути вимірний людино-годинами, витратами на його оплату і продуктивністю;
- майно підприємства: будівлі, споруди, обладнання, запаси сировини, матеріалів, готової продукції;
- капітал, який може бути збільшений за рахунок отримання прибутку або зменшення за рахунок непередбачених витрат і втрат;
- інформація.

З причин виникнення можна виділити ризики, пов'язані з:

- природними явищами, над якими підприємство не владне (повінь, град, землетрус, епідемії тощо);
- соціально-суспільним середовищем (обман, злочин, завдання ненавмисного збитку);
- технічним середовищем (відмова технічного засобу);
- господарськими процесами та станом економіки (інфляція, ринкова кон'юнктура, банківський відсоток, валютні курси тощо).

Запропоновану в роботі Т.А. Федорової [10, с. 89] класифікацію ризиків за причинами виникнення та пов'язаними з ними збитками представлено на рис. 1.

За впливом на майно підприємства можна виділити:

- екзогенні (зовнішні) ризики, які знаходяться поза можливістю прийняття рішень господарюючим суб'єктом. Він може лише боротися з їх наслідками, намагаючись зменшити виникаючі збитки;
- ендогенні (внутрішні) ризики, що знаходяться в межах можливих рішень підприємства, тому воно може прийняти заходи по зменшенню імовірності їх настання і навіть повного уникнення в деяких випадках.

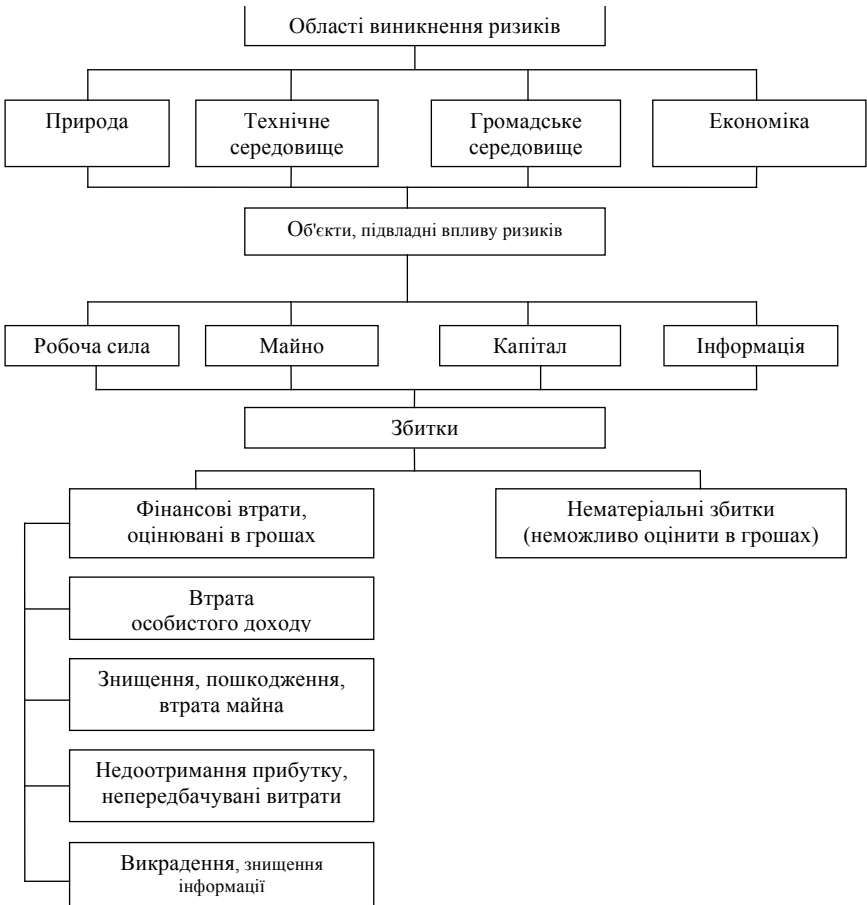

Рис. 1. Схема класифікації ризиків і збитків

Підприємство самостійно вирішує питання про те, чи буде воно страхувати ризики і які саме. Для страхової компанії кожний застрахований одиничний ризик, для якого передбачена окрема форма страхового захисту, утворює технічну одиницю страхування.

Можливі варіанти договору з однією або кількома технічними одиницями страхування. Договір страхування від вогню та інших ризиків майнового комплексу — це приклад договору з кількома технічними одиницями страхування.

У сучасних умовах промисловим підприємствам не обійтися без страхового захисту від виробничих і майнових ризиків, без активної взаємодії з учасниками ринку страхових послуг. Вітчизняний ринок страхових послуг порівняно з ринками промислово розвинених країн ще недостатньо розвинений, однак динамічно розвивається. Щорічний приріст страхових премій становить 10—20 %. У структурі страхового ринку вагоме місце займає страхування майнових ризиків підприємств. Розширюється страхове покриття, до складу якого додаються також господарські (виробничі) ризики.

Становлення систем страхового захисту підприємств від майнових ризиків сприяє наявності правової бази у вигляді законодавчих актів і нормативних документів. Аналіз сформованої практики майнового страхування показав, що страхування майнових ризиків підприємств має ряд особливостей. Економічні параметри цього страхування повинні спиратися на поглиблену експертизу ризиків. Але, на багатьох підприємствах не ведуться цілеспрямовані роботи по управлінню ризиками і організації оптимального майнового страхування. Традиційно підприємства страхують своє майно тільки від вогню (пожеж). Захист від багатьох інших видів ризику не практикується, що веде до величезних збитків від аварій і катастроф.

Отже, дослідження майнових ризиків промислових підприємств є досить актуальним, так як це є передумовою забезпечення стабільного існування економіки в цілому. Інструментом, що забезпечує надійне існування майна в економічному середовищі виступає система страхового захисту.

Бібліографічний список

1. *Іванов С.С.* [и др.]. Теория и практика рискового страхования. — М.: ТЗЗ РОСНО: Анкил, 2007. — 480 с.
2. *Тэпман Л.Н.* Риски в экономике: Учебное пособие / Под ред. В.А. Швандара. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 380 с.
3. *Качалов Р.М.* Управление хозяйственным риском. — М.: Наука, 2002. — 192 с.
4. *Данько М.І.* Реорганізація підприємств у контексті формування корпоративних структур / М.І. Данько // Економіка України. — 2007. — №1. — С. 64—70.
5. *Леонова Н.Г.* Систематизация подходов к определению инвестиционного риска промышленных предприятий: статья / Леонова Н.Г., 30.07.2012 г. — 11 с.

6. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: Учебное пособие. — М.: Дело и сервис, 2002. — 160 с.

7. Иванов С.С. [и др.]. Теория и практика рискованого страхования. — М.: ТЗЗ РОСНО: Анкил, 2007. — 480 с.

8. Степаненко С.В. Трансформація відносин власності в умовах формування пост-індустріальної економіки: монографія / С.В. Степаненко, Л.І. Яковенко. — П.: Скайтек, 2010. — 208 с.

9. Свирчевский Д.В. Промышленные риски и контроль со стороны государства: статья / Свирчевский Д.В., 22.11.2011. — 9 с.

10. Иванов А. Классификация рисков // РИСК. — 2002. — №6/7. — 172 с.

Стаття надійшла до редакції 04 березня 2013 р.

УДК 336.743:336.748

Є. Ю. Власенко,

аспірант кафедри економіки,
бізнесу та менеджменту,

І. Г. Брітченко, д-р екон. наук, проф.,
директор Міжгалузевого інституту

підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ВАЛЮТНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто валютні інтервенції як один із основних інструментів валютного регулювання, який має вагомий вплив на валютний курс в Україні. Проаналізовано рівень впливу валютних інтервенцій на курс національної валюти. Визначено умови здійснення валютних інтервенцій в Україні. Відокремлено особливу роль золотовалютних резервів при здійсненні валютних інтервенцій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: валютний курс, інструменти валютного регулювання золотовалютні резерви, девізна політика, валютна інтервенція, валютний своп.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены валютные интервенции как один из основных инструментов валютного регулирования который имеет весомое влияние на валютный курс в Украине. Проанализирован уровень влияния валютных интервенций на курс национальной валюты. Определены условия осуществления валютных интервенций в Украине. Определена